

List ljudstvu v poduk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 2 gid. 50 kr., za pol leta 1 gid. 30 kr., za četrť leta 65 kr. — Narodnina se pošilja upravništvu v tiskarni sv. Cirila, koroške ulice hištv. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobó se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr. Rokopisni se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadna vrstice, če so natisne enkrat, po 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Šolske razmere.

(Govoril poslanec Fr. Robič v drž. zboru.)

Tukaj javno izjavim: Jaz nisem protisemit, ali gospóda moja, svojih otrok pa bi vendar ne dal rad poučevati kakemu židovskemu učitelju. Tako ima tudi katoliško prebivalstvo pravico zahtevati, da njega otroke poučujejo katoliški učitelji. Večina prebivalstva je gotovo tega prepričanja, da mora biti učitelj tiste vere, kakor je večina učencev. § 1. državnega šolskega zakona pravi: «Naloga šoli je, otroke vzgojiti nramno-verski». Vprašam Vas, ali se more na šolah, na katerih poučujejo brezverske učne moči, govoriti o nramno-verski vzgoji? Taki učitelji in učiteljice, kajti med temi štirimi brezverskimi učnimi močmi sta tudi dve učiteljici, ne spadajo v šolo. Jaz mislim, da naj bi take učne moči si izbrale kak drug poklic, za šolo niso.

Gospóda moja! Takih čudnih razmer pri verski šoli bi ne bilo, preprečile bi se. Jaz sploh ne morem razumeti, zakaj se je o svojem času vzela šoli verska podlaga, zakaj se je verstvo izgnalo z naravnih svojih tal. S tem se nasprotja ne blažijo, temveč le izostrujejo. S tem se otroci vlečejo v verski prepir v onih letih, v katerih bi se najmanj smeli. Ali še neka druga okoliščina se pridružuje. Po svoji naravi ima ljudska šola svoje korenine v rodbini in v občini in torej more vspevati samo, ako ravná po življenskih pogojih in življenskih potrebah dotičnega prebivalstva; pri njej pride bolj, kakor pri kateremkoli drugem zavodu, na osebo učiteljevo; tukaj ne gre le za njegovo znanje, temveč za njegovo hotenje, za njegov nramni značaj: za to, če se more zlagati s potrebami prebivalstva. To pa je mogoče samo, če stariši, otroci in učitelj stojé na enakih tleh vkupnega verskega prepričanja. Že pri tej debati se je opozorilo na to, kako je vrejena šola v Prusiji, da je tam od nekdanj bila šola verska in je še zdaj. Član 24., odstavek 1., ustavnega pisma se glasi: »Pri osnovanju javnih ljudskih šol naj se, kolikor mogoče,

ozira na verske razmere«. Pomenljivo je, kako se je izrekel tedanji minister bogočastja, pl. Ladenberg k članu 24., odstavku 1, ko se je razpravljalo o premeni ustave. Rekel je: »Če so verske šole, to ne vodi do nobenega verskega razpóra, temveč so take šole še sredstvo, s katerimi se izognemo verskim preprirom«.

V prvi zbornici pa je po stenografnem poročilu stran 1073 izrekel to-le: »Imel sem že priložnost, da zmatram jaz oziranje na verske razmere s stališča vlade za jako važno, ne da bi s tem hotel reči, da naj se tej ali oni veri da prednost, temveč ker izrečno želim, da se vsaki veri v šoli da jednaka pravica, in ker se ta pravica najbolje varuje in verski mir najbolje pospešuje, če dobi vsaka vera svojo šolo, kjer je to mogoče«.

V drugi zbornici rekel je minister bogočastja, pl. Ladenberg: »Mislim, da mi ni treba na to vas opozarjati, kako se v mnogih predmetih, ne le v veronauku, kaže verstvo, in kako težko je v medverskih šolah ločiti pouk, kakor je potrebno zaradi verstva, da se ne žali ta ali ona vera«.

Ta pojasnila, katera je dal minister bogočastja, pl. Ladenberg pri obravnavi, v katerih se je sestavila ustava z dne 31. januvarija 1850 so še sedaj resnična in prava, kajti naj se še tako priporočuje toleranca, kakor hitro ni šola verski vravnana, mora priti do preprirov, in pri tacih prepriroh trpi država in vlada ima dolžnost, da vse odpravi, kar bi utegnilo vzbujati take prepire. V Prusiji se je učna uprava do najnovejšega časa držala načela: šola naj bode verska, ako je to le mogoče. Še minister bogočastja Falk je izjavil pri obravnavi o šolskonadzorstvenem zakonu iz 1872 med drugim: ». . . In potem prosim, da se ozirate na to, da obstoji član 24. ustave in tudi ostane. Kako je mogoče, dokler velja ta odstavek, trditi, da se cerkev hoče vreči iz šole, da veslamo k oni šoli, ki se navadno imenuje brezverska?«

Pri posvetovanju o načrtu ljudsko-šolskega zakona

v zbornici poslancev je izjavil dne 26. januarja 1892 celo svobodomiselni poslanec Richter: »Jaz pa nikakor ne grem tako daleč, da bi zahteval, da se v učnem zakonu medversko šolstvo proglasi za merodajno stališče«, in dne 29. januarja 1892 je izjavil dr. Friedberg v imenu narodnih liberalcev: »Še jedenkrat moramo naglašati, da mi stojimo na stališču verske šole. V največih krajih Prusije se je taka šola zgodovinski razvila in jaz mislim, da ne gre, da bi od tega v načelu odstopili«.

Ravno to, kakor v Prusiji, najdemo tudi v družih nemških državah, kakor na Virtemberskem, kjer se verske šole znatno množé in jih občine snujejo z veliko požrtvovalnostjo. Da celo v liberalno vzgledni državi Badenski najdemo v ljudsko-šolskem zakonu § 19, ki se glasi: »Pri nastavljanju učiteljev naj se posebno gleda, katere vere so učenci«. Posebno se določa: »V šolah, v katerih se učé otroci le jedne vere, morajo se nastavljati tudi učitelji dotične vere«.

Gospoda moja! Kakor vidimo, v Nemčiji je še liberalcem samo po sebi umljivo, da se mora pri osnovanju ljudskih šol ozirati na verske razmere. To zmatrajo za utemeljno v stvari sami. Drugače pa je pri nas v Avstriji. Tukaj še o verski šoli ne smeš spregovoriti, če nečeš, da te bi imeli za nestrpneža in mislili o tebi, da pripadaš stranki, ki zmernosti ne razume.

Cerkvene zadeve.

Slomšek v spomin.

(Pri Slomškovu svečanosti v Mariboru dne 2. svečana 1893 govoril dr. Ant. Medved.)

Slavna gospóda! Ako se zazibljem v sladke sanje o sreči našega naroda in o njegovih boljših dnevih, me koj grenko zaboli očitjanje, da imamo mi tako malo velikih, slavnih mož. Žal kdo bo to tajil! Toda mali borni narod nekdanjih Makedoncev imel je tudi samo dva velika moža, in vendar je zaslovel po vesoljnem svetu, več kot pol sveta si je celo podjarmil pod žezlo svojega gospodstva. Rojaki, ne bojmo se tedaj za osodo svojega naroda, vsaj enega, takega moža že imamo! Njegovo ime je zlato solnce v naši krasni domovini, kojega blesteči žarki svetijo tudi daleč prek njenih mej. Slavno ime je slavnega moža, ki danes druží naše misli, ogreva naša srca, dviguje naš ponos: Slomšek, naš Slomšek se mu pravi.

Nehoté spomnim se besed, katere sem nekje v evetoči Italiji čital: Tali nomini nullum elogium — takega imena ne hvaliti, kajti le pretežko je peti dostojno hvalo tolikemu imenu. Kako bi toraj jaz danes proslavljal našega velikana, našega ljubljenca Slomšeka; proslavljal pred Vami, ki ste že vsi navdušeni in vneti za njegovo slavo, v tako ogromnem številu prihiteli na to narodno svečanost! Naj Vam li naštevam njegove zasluge za naš narod? O premmogo jih je, kdo in kdaj bi jih naštel! Naj-li presojujem njegova nesmrtna dela? Ó, sodil je o njih že večkrat celi narod enoglasno! Vendar kdo bi danes molčal o Slomšku? Nek mož, sin tujega naroda, je izdihnil rekoč: »Slomšek, Vaš veliki, sveti škof apostol Slovencev, je naše veselje, je naša ljubezen!« Kaj je potem še le nam, svojim rojakom, duševnim sinovom in hčeram? Kaj je posebno nam Mariborčanom, ki bivamo na tleh, katera je on s svojim

delovanjem blagoslovil in poveljčal? Naša srca kipijo danes preiskrene hvale, dolžne slavnemu Slomšku. »Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrlí naslednik biti ne zasluži«, rekel je Slomšek sam. Le doni toraj čast in slava velikanu Slomšku, kojega sicer občudujemo, a ga v delih nikdar doseči ne moremo. Moj skromni govor bodi odmev vročih čutil, ki plamtijo vsem v globinah oduševljenih prs! Ako zraven le eno iskrico plemenitega rodoljubja, kakoršnega nas Slomšek učí, v Vas zanetim, je venčana z najsijajnejšim vspehom današnja Slomškova svečanost.

Slomškovo življenje nam kaže, kako resnične so pesnikove besede, ki pravi o slovenskem oratarju: »Vse doseže, kar mu drago!« Zibelka Slomškova tekla je sicer v hiši priprostéga, kmeta, toda črni oder njegov stal je v knežji palači in z znamenji svetlega kneza bil je okrašen. Rojen je bil nesmrtni Slomšek dne 26. listopada l. 1800 na Slomu pri Ponikvi. Bog mu je podelil preblago mater, otrokom največji zaklad, ki je neotrudna skrbela za njegov telesni, še bolj pa za njegov dušni razvoj. Brvi šolski poduk prejel je od takratnega kaplana na Ponikvi, g. J. Pražnikarja, o katerem sam, poln hvaležne ljubezni, pravi, da mu je bil več kakor telesni oče. Leta 1814 pride mladi Slomšek v Celje v latinske šole, katere v Ljubljani in v Senju nadaljuje, a v Celovecu l. 1821. dokonča. Še tisto leto poda se v Celovec v bogoslovje, kajti njegova goreča želja, katero je že mati v njegovem srci vnela, je bila: postati duhovnik. In res, čez 3 leta se mu je želja že izpolnila, bil je po odlično dovršenih šolah v duhovnika posvečen. Služboval je potem od l. 1825—27 kot kaplan na Bizeljskem, dve leti pa v Novi cerkvi. L. 1829 pride za špiritvala v Celovec; 9 let je opravljal to jako težavno službo. Za tem je bil 6 let nadžupnik v Vuzenici; l. 1844 postane že kanonik v Št. Andreju, a l. 1846 opat Celjski. Samo 2 meseca bil je v starodavnem mestu ob zeleni Savinji vnet dušni pastir, že koncem maja istega leta bil je imenovan škof latinski, višji pastir zelenega slovenskega Štajerja. 16 let, polnih zaslug, obilo porošenih z božjim blagoslovom, zavzemal je to odlično mesto. 24. septembra l. 1862 izvila mu je smrt nevtrujeno però iz rok... o črni, tužni dan 24. septembra, na katerem je umrl naš Slomšek.

To Vam je čisto kratek obris Slomškovega življenja. Slomšek dospel je po vseh posameznih stopnjah dosledno tako visoko, dospel celó na knežji in škofovski prestol — znamenje, da je svoje dolžnosti vselej zvesto spolnjeval. A po častnih službah ne cenimo življenja, ne! življenja sodimo po vrlinah, po zaslugah, po nesmrtnih delih! Nam Slovincem pač ni težko, ceniti življenja svojih mož. Jaz poznam pri nas merilo, po katerem lahko vsakega presodimo. Gospoda, ali veste, katero je to merilo? To je geslo, katero ima Slovenija zapisano na svoj prapor, katerega se mora vsak rodoljub z vso močjo okleniti, to je pripoznano slovensko geslo: Vse za vero, dom, cesarja! Kdor vsega tega gesla v celoti ni spolnil, ne štejmo ga med svoje zaslužne, slavne može; kdor ga je pa vestno in zvesto, v besedi in dejanju izvršil, rojaki, kujmo ga v svitlé zvezde! — Ako pregledam slovensko zgodovino, povem Vam s polno zavestjo in neomahljivim prepričanjem: ne najdem moža, ki bi bil slovensko geslo tako izborno izvršil, kakor naš preslavni Slomšek, ni ga nad Slomšekom sinú slovenske matere.

Vse za vero, dom, cesarja! Sodimo Slomšeka po teh besedah! Vse za vero! Je-li treba, da to o Slomšku povdarjam? Bil je katoliški škof 19. veka, celo v drugi njegovi polovici. S tem je povedano vse.

A on se je ravnal po besedah pesnikovih:

Dolžan ni samó, kar veleva mu stan,

Kar more, to mož je storiti dolžan! (Dajje prih.)